

Томас Каткарт и Даниъл Клайн

**ХАЙДЕГЕР
и
ХИПОПОТАМЪТ
ПРИСТЪПВАТ
ПРЕЗ ПЕРЛЕНИТЕ ПОРТИ**

От същите автори:

ПЛАТОН И ПТИЩЕЧОВКАТА ВЛИЗАТ В БАРА...

Томас Каткарт и Даниъл Клайн

ХАЙДЕГЕР
и
ХИПОПОТАМЪТ
ПРИСТЪПВАТ
ПРЕЗ ПЕРЛЕНИТЕ ПОРТИ

*Как да използваме философията (и вицове!),
за да си обясним живота, смъртта,
отвъдното и всичко между тях*

ЕКСЛИБРИС

ХАЙДЕГЕР И ХИПОПОТАМЪТ ПРИСТЪПВАТ ПРЕЗ ПЕРЛЕНИТЕ ПОРТИ
*Как да използваме философията (и вицовете!), за да си обясним
живота, смъртта, отвъдното и всичко между тях*

ТОМАС КАТКАРТ И ДАНИЪЛ КЛАЙН

HEIDEGGER AND A HIPPO WALK THROUGH THOSE PEARLY GATES
*Using Philosophy (and Jokes!) to Explore Life, Death, the Afterlife and
Everything in Between*

THOMAS CATHCART AND DANIEL KLEIN

Copyright © 2009 Thomas Cathcart and Daniel Klein
All rights reserved

Author Photo: Bill Hughes and Stefan Billups

First published in 2009 by Viking Penguin,
a member of Penguin Group (USA) Inc.

Превод © Неза Михайлова

Корица © Николай Пекарев

Снимка на авторите © Бил Хюз и Стефан Билъпс

ISBN 978-954-8208-67-3

Всички права запазени.

Екслибрис™ 2009

Екслибрис ЕООД, п.к. 17, София 1408

Тел. (02) 9522841

exlib@abv.bg

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, mechanical, electronic, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of both the copyright owner and the publisher.

Всички права запазени.

Наред със запазените авторски права, посочени по-горе, не е разрешено възпроизвеждането, записването в електронна система и разпространението под всякаква форма и с всякакви средства (електронни, механични, фотокопирни, запис, сканиране, качване и разпространение в Интернет или по друг начин) на части от или на цялата книга без предварително писмено разрешение от притежателя на авторските права и издателя на книгата.

На нашия философски ментор

УДИ АЛЪН,

чийто проникателен феноменологичен анализ
звучи вярно и днес:

„Невъзможно е да изживееш обективно
собствената си смърт и да не запееш фалшиво.“

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод / 9

ЧАСТ I. МЪРТЪВ? АМИ СЕГА? / 19

1. Сигурно има някаква грешка / 21
2. Нека вашият angst да ви бъде чадър / 37
3. Смъртта – това е пътят! / 53
4. Хајдегер – тра-ла-ла, на купон с Хајдегер ела! / 60
5. Изковете собственото си безсмъртие / 71

ЧАСТ II. ВЕЧНОСТТА, КОГАТО НАЙ-МАЛКО Я ОЧАКВАТЕ / 85

6. Вечното Сега / 87

ЧАСТ III. БЕЗСМЪРТИЕ ПО СТАРОМОДНИЯ НАЧИН – ЧРЕЗ ДУШАТА / 97

7. Платон, кръстникът на душата / 99
8. Небето – пейзаж, за който си струва да умреш / 125

ЧАСТ IV. ЖИВОТ СЛЕД АУТОПСИЯТА:
ПОШЕНСКИ КАРТИЧКИ ОТ ОТВЪДНОТО / 155

9. Светлина в тунела / 157
10. Оригиналният “ран-тан-тан” виц / 164

ЧАСТ V. СМЪРТТА КАТО СТИЛ НА ЖИВОТ / 173

11. Как да изпреварим смъртта и
сами да разкажем вица / 175

ЧАСТ VI. БИОТЕХНОЛОГИЯ: ПОСЛЕДНИ НОВИНИ! / 189

12. Безсмъртие чрез неумиране / 191

ЧАСТ VII / 229

13. Краят / 231

Благодарности / 237

Бележки / 239

Препоръчвана литература / 243

Индекс / 245

УВОД

Извинете, може ли за момент? Провеждаме анкета и бихме искали да ви зададем един въпрос. Ще ви отнемем само минута и дори няма да ви питаме за името, може ли? Ето въпросът:

Наистина ли мислите, че ще умрете?

Ама наистина?

Наистина ли мислите, че един ден животът ви ще свърши?

Помислете спокойно. Не бързайте с отговора. Е, разбира се, като се изключи фактът, че с всяка изминала минута животът ви става с една минута по-кратък.

Ако поне малко приличате на нас, вероятно *не* вярвате напълно, че някой ден завесата ще се спусне. Всички донякъде схващаме неизбежността на смъртта в общия смисъл, но в конкретния? Не толкова. Ние сме като Уилям Сароян, американски писател от арменски произход, който в предсмъртното си писмо казва: „Всички трябва да умрем, но все вярвах, че в моя случай ще се направи изключение“.

От друга страна, не можем напълно да изхвърлим смъртта от съзнанието си. Колкото и да се опитваме да потиснем мислите за своята смъртност, те не-

прекъснато изскачат от дупките, като онези космати главички в играта „Убий къртицата“. Това вероятно е така, защото смъртта е един от неоспоримите факти на човешкия живот.

Ние сме единствените същества, които съзнават, че ще умрат, *както и* единствените, които си представят, че ще живеят вечно. Точно тази комбинация ни побърква. Смъртта ни плаши до смърт. А живот, който няма ясно определена дестинация – освен скока в пропастта, – изглежда лишен от смисъл. Без съмнение това е причината, поради която човешката смъртност се преплита с фундаменталните философски въпроси.

Въпроси като: какъв е смисълът на живота – особено ако той един ден ще свърши? Как трябва съзнанието ни за смъртта да се отразява на начина, по който живеем? Не би ли имал животът радикално различен смисъл, ако бихме могли да живеем вечно? След една-две хиляди години няма ли да ни обземе екзистенциално отегчение и да законеем да сложим край на всичко?

Имаме ли душа – и ако имаме, надживява ли тя тялото? От какво е направена? Вашата душа по-добра ли е от моята?

Има ли времето друго измерение, което надхвърля цикъла на раждането и смъртта? Възможно ли е да „живееш вечно“ като винаги живееш в настоящия момент?

Дали небето е някакво място във времето и пространството? А ако не е, къде и кога се намира то? И какви шансове имаме да се озовем там?

Този вид въпроси преди петдесет години ни накараха да се запишем да следваме философия. Но за добро или за зло от темата ни отклониха професори, които ни

обясниха, че преди да се захванем с Големите въпроси, трябва да си изясним някои скучни технически подробности, като: „Не бърка ли Бъртранг Ръсел „възможна необходимост“ с „необходима възможност“?

Какво??

А времето си вървеше и фактът, че ще умрем, с нищо не се променяше. По-късно се върнахме към Големите въпроси в курсовете по метафизика и теология, етика и екзистенциализъм.

Но веднага се натъкнахме на друго препятствие: да анализираме откровено собствената си смърт ни изплаши до смърт. Не можехме да погледнем Жътваря в очите без... е, страх и потръпване. Но не можехме и да отвърнем очи. Това е смъртта: не можеш да живееш с мисълта за нея, но не можеш да живееш и без нея.

Какво да направим?

Може би да разкажем някой виц? Едва ли ще ни навреде.

Мили придружава мъжа си Морис до кабинета на лекаря. След като го преглежда обстойно, лекарят извиква Мили вътре, за да говори с нея насаме. Той казва:

– Морис страда от сериозно заболяване, причинено от силен стрес. Ако не направите това, което ще ви кажа, съпругът ви ще умре. Трябва всяка сутрин да го будите нежно със страстна целувка, а после да му поднесете хубава закуска. Да се държите мило през цялото време и да се стараете да бъде в добро настроение. Да му готвите само любимите ястия и да му давате възможност да си откъдне след ядене. Не го натоварвайте с никакви задачи и не му разказвайте проблемите си; това само увеличава стреса. Не се карайте с него, дори когато се заяжда или ви се подиграва. Вечер се опитвайте да го отпускате, като му правите масажи. Окуражавайте го да гледа колкото може по-

вече спорт по телевизията, дори това да означава, че ще пропуснете любимите си предавания. И, което е най-важно, всяка вечер след ядене, непременно задоволявайте всичките му капризи. Ако успеете да правите всичко това всеки ден през следващите шест месеца, мисля, че Морис напълно ще възстанови здравето си.

По пътя към къщи Морис пита Мили:

– Какво каза докторът?

– Каза, че ще умреш.

Кой знае защо е по-поносимо Мили да ни напомни, че сме смъртни. Вицовете имат това странно свойство: те могат да подчертаят някоя разтърсваща истина и в същото време да намалят безпокойството ни. Затова има толкова много вицове за секса и за смъртта – двете неща, от които ни треперят гащите.

За щастие знаем голям брой вицове. Всъщност още навремето открихме, че вицовете са лесен начин за изясняване на общите философски идеи, дори написахме книга на тази тема. И така, могат ли вицовете да осветлят философските концепции за живота и смъртта, за Битието и Небитието, за вечната душа и вечното проклятие, като в същото време облекчат страха ни от смъртта?

И още как!

Много хубаво, защото за нас е крайно време (двамата наскоро навършихме отредените ни от библията три по двайсет плюс десет) да погледнем смело към Смъртта и какво казват за нея големите мислители, ето защо се каним да се посмеем колкото е възможно повече. Ще открехнем капациите на всички ковчези по темата и ще надникнем не само в отнасящите се до онази с главно „С“, но и до нейното предисловие, Живота, и продължението ѝ, Блаженото отвъдно.

Ще търсим улики.

Като начало ще се спрем на фантастичните начини, измислени от цивилизованите общества, за да се отрече човешката смъртност, особено чрез този неувяхващ ветеран – организираната религия. По-специално ще разгледаме теорията на Фройд за това как създаваме религии – и бъркотия – с цел да поддържаме илюзията си за безсмъртие.

После ще се консултираме с някои философи от деветнайсети век, произхождащи от страни в Северна Европа. (Защо ли философите от италианската Ривиера никога не пишат за смъртта?) Ще посетим онзи меланхоличен датчанин Сьорен Киркегор, който смятал, че единственият начин да се освободим от тревогата за смъртта, е да *я изживеем*. За Киркегор всичките ни опити да потиснем мисълта за смъртта са контрапродуктивни. Един начин да се свържем с вечността е да поемем в себе си тревогата от Ницщото. Кажу, че не е вярно, Съо!

След това ще видим какво мисли онзи мрачен немски философ Артур Шопенхауер. Той, така да се каже, патентовал идеята за Weltschmerz (свободен превод: „Светът ме изпълва с желание да се хвърля от прозореца“). Бихте могли да си помислите, че отношението му към смъртта ще е супер „шмерци“, но Шопенхауер, който не е фен на Живота, я разглежда с пълна апатия. Той твърди, че „смъртта на индивида няма никакво значение“ и следователно „собствената ни смърт би трябвало да ни е... безразлична“.¹

Безразличие към смъртта? Това никак не ни помага, Арти, а стрелката на нашия ангст-метър започва бясно да подскача. Бързо, трябва ни подходящ виц за безразличието към смъртта.

И така, Ол умира и жена му Лена отива в местния вестник да публикува съобщение за смъртта му. Господинът на гишето, след като поднася съболезнованията си, пита Лена какво иска да пише за Ол.

Лена отговаря:

- Пишете само: „Ол умря“.

Човекът учудено пита:

– Само това ли? Сигурно има още нещо, което бихте искали да кажете за Ол. Живели сте заедно петдесет години, имате деца и внуци. Освен това, ако се тревожите за парите, трябва да знаете, че първите пет думи са безплатни.

– Добре – отговаря Лена. – Пишете: „Ол умря. Яхтата се продава“.

Никои преглед на различните философии за смъртта не би бил пълен, ако не включва екзистенциалистите от двайсети век, които разглеждат несъществуването като съпътстващ елемент на съществуването – нещо като комплект. Затова ще посетим Мартин Хайдегер и Жан-Пол Сартър, които се опитват храбро да погледнат човешката смъртност. Хайдегер твърди, че всъщност безпокойството относно смъртта ни е *необходимо*, за да не изпадне във „всекидневност“, състояние, при което сме полуживи, съществувайки чрез една убийствена илюзия. А Сартър ни приканва да разгледаме алтернативата: единствените същества, които не изпитват страх от смъртта, са вече мъртви като пънове – например мъртвите пънове. Елате на себе си, приканват ни те. Искат ни се, но първо трябва да спрем да треперим.

Затова ще направим малка почивка от това дълбокочислено философстване, за да разгледаме една популярна форма на отричане на смъртта: утехата, че ще живеем вечно в сърцата на хората, които ни по-

знават. Тази стратегия предполага известна доза сантименталност в близките ни, която те може и да *не притежават*.

Старият Сол Блум е на смъртно легло, когато изведнъж долавя аромата на любимия си щрудел, който се носи от кухнята. Сол събира последни сили и се надига от леглото. Бавно, подпирайки се на стената, излиза от спалнята и с мъка се влечи надолу по стълбите, като се държи за парапета с две ръце. Задъхано се хваща за рамката на вратата и вперва поглед в кухнята.

Ако не беше болката в гърдите, би си помислил, че вече е в Рая. Там на книжна покривка върху кухненската маса са наредени стотици парчета от любимия му щрудел. Сол се усмихва; това е един от последните жестове на обич от страна на любимата му жена Софи, която се е погрижила той да напусне този свят като щастлив човек.

С трепереща ръка Сол посяга към парче щрудел. Внезапно усеща удар с дървена лъжица.

– Не ги пипай – казва Софи. – Те са за после.

Оттук пак ще се впуснем в задълбочено мислене, защото ще се спрем на отговора, който дава теологът от двайсети век Паул Тилих на въпроса: „*Кога е вечността?*“. (Оказва се, че тя е *сега*.) Обаче „*сега*“ непрекъснато се измества към „*после*“. И какво да правим *сега*? Хлъзгава материя.

Имаме нужда да се опрем на нещо по-солидно, затова ще се върнем назад към древните гърци и ще хвърлим поглед върху техните доводи за безсмъртието на душата. Но първо трябва да си изясним какво разбираме под душа, по какво тя се различава от съзнанието, по какво душата и съзнанието се различават от тялото и по какво тези три неща се различават от някое зомби.

След като оставим гърците, така да се каже, да почиват в мир, ще разгледаме Небето и други дестинации за живот след смъртта.

През годините Фред и Клайд често разговарят за живота след смъртта. Те си обещаваат, че който умре пръв, ще се опита да се свърже с другия и да му съобщи как е там на Небето.

Фред умира пръв. Минава година. Един ден звъни телефонът. Клайд вдига слушалката. Обажда се Фред!

– Наистина ли си ти, Фред? – пита той.

– Никакво съмнение, Клайд. Наистина съм аз.

– Толкова се радвам, че се обаждаш! Мислех, че си забравил. Хайде, кажи как е там на Небето?

– Е, няма да повярваш, Клайд. Тук е абсолютно прекрасно! Храним се с най-вкусни зеленчуци от най-сочните поля, които можеш да си представиш. Щом се събудим, изяждаме прекрасна закуска и после цяла сутрин правим любов. След обилен обяд излизаме сред полята и пак правим любов. После е ред на вечерята – истински кулинарен празник, и пак правим малко любов, докато стане време да си лягаме.

– О, боже! – възкликва Клайд. – Изглежда, че Небето е приказно място!

– Небето? – казва Фред. – Аз съм заек в Аризона.

Накрая ще направим обобщение, като прегледаме набързо изживяванията на прага на смъртта, спиритичните сеанси, самоубийствата и някои фантастични нови идеи за това как напълно да избегнем смъртта.

– *Чакайте малко, приятели. Това започва да прилича на много шум за Нищото.*

– *Кой го казва?*

– *Аз. Дарил Фрълкин, живея през две къщи. Разхождах кузе-*

то си Бинкс и тух какво си говорите вие двамата. Всичко, което може да се каже по въпроса за смъртта, е много просто, нали така? Първо живееш, после умираш. Край на историята.

– Така ли, мистър Фрѝмкин? Това ли е всичко? Тогава може ли да ви зададем един въпрос?

Наистина ли мислите, че ще умрете?